

УДК 78.034 (477.51)

DOI 10.31654/2520-6966-2023-23F-109-310-317

О. А. Кавунник

доцент, кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри музичної педагогіки та хореографії

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

orcid.org/0000-0003-3883-7909

o.kavunnyk@gmail.com

Культуротворення Івана Синиці в контексті музичної регіоналогії України

У статті розкрито форми культуротворення Івана Синиці – педагога-баяніста, оркестрового диригента, фольклориста, композитора. Охарактеризовано концертно-виконавську, педагогічну, етнографічну діяльність митця в контексті музичної регіоналогії України. Проаналізовано джерела творчості, наукові публіцистичні праці про І. Синицю в контексті традицій родинного виховання в Україні. Виокремлено значення народнописенної культури українців як чинника усвідомлення духовної спільності, національної ментальності корінного етносу України. Виділено культуровідповідність, природовідповідність, наступність як складові націєтворчої праці митця в контексті музичного краєзнавства. Наведено фактологічну конкретику музичних фольклорних зразків відповідних місцевостей, реєстр фестивалів в розумінні їх музично-естетичної цінності в житті громад регіону. Вирізняє значення творчості заснованого у тандемі з О. Синицею студентського фольклорно-сценічного гурту «Народна Криниця». Диференційовано жанри творів композиторської спадщини митця.
Ключові слова: культуротворення, музична регіоналогія, Україна, фольклор, педагог, композитор.

У культурно-мистецькому просторі Чернігово-Сіверщини Лівобережної України чільне місце займає постать Івана Івановича Синиці (1943–2018 роки життя). Митець віддав музиці із 75-ти літ життя 55. Вони сповна розкрили націєтворчий хист Синиці-педагога-баяніста, оркестрового диригента, композитора, фольклориста, який з успіхом розкривався у подальших формах концертно-виконавської, фольклорно-етнографічної, композиторської практики.

З нагоди цього річчя пам'яті митця набуває **актуальності** дослідження багатовекторної діяльності І. І. Синиці в контексті музичної регіоналогії – науки про форми культурно-мистецького життя,

різножанрову націєтворчість його представників у великих, малих містах, селищах регіонів країни. **Об'єктом** стало культуротворення І. І. Синиці як представника музичного мистецтва Чернігово-Сіверщини Лівобережної країни впродовж 1950-х років ХХ – 2020-х ХХІ століть. Всеукраїнські, міжнародні фольклорні фестивалі: «Сонячні кларнети» (Київ, 1993 р.), «Дружба» (сміт Сіньківка (1993, 1995, 2003, 2007); «Спадщина» (Ковель, 1994), «Красная горка» (Брянськ, Росія, 1996, 1998), Огляду народної творчості (Київ, 1999), «Кролевецькі рушники» (Кролевець, 2002), «Вересаєве свято» (Сокоринці, 2003), «Обереги України» (Кролевець, 2005), «Сорочинський ярмарок» (Маарду, Тарту Естонії, 2007); «Купальські зорі» (Херсон, 2007–2009), «Поліське коло» (Чернігів, 2011), «Господарський собор» (Сербія, Лепосавичи, 2011); Білорусія (Клічев, 2012), «Зірковий триумф» (Вінниця, 2015), гастролі у Польщі (Бочкі, Бельськ, Білосток, 2016) були для митця важливим мотиваційним чинником популяризації народнописенного мистецтва України в країнах Європи.

Метою статті є прагнення виокремити на прикладах музичного фольклору, композиторської творчості в жанрах інструментальної, вокальної світської, хорової сакральної музики культуротворення як духовну потребу митця, джерелом образно-емоційного наповнення якого були родина, освіта, мистецьке оточення колег, студентів, слухачі та глядачі численних концертів.

Потужну складову в дослідженні постаті І. І. Синиці становить наукова, публіцистична література, що підтверджує значимість багатогранної творчості митця для збагачення народнописенної, композиторської скарбниці України для наступників. Творча діяльність І. І. Синиці, наукові публікації про нього стверджують тезу про значимість митців із малих міст та селищ, як культурно-мистецьких джерел соціокультурного буття в регіонах держави. За цитатами науковців щодо музичного краєзнавства як складової регіонології, культуротворення Івана Синиці становить важливий приклад для розвитку творчої енергії городян, «активізує інтерес до культури, традицій і звичаїв міста, сприяє поповненню цікавим музично-фактологічним й джерелознавчим матеріалом державних архівів, експозицій краєзнавчих музеїв міського, обласного, республіканського значення».

Життєвий й творчий шлях Синиці-педагога, фольклориста, композитора стверджує відповідність його націєтворчості позиціям культуровідповідності, природовідповідності, наступності – важливим

чинникам українознавства, музичної регіоналогії, що становлять сутність системно-цілісного розвитку національного й полікультурного простору сучасної України. В ряду доказів – традиції родинного виховання на Чернігівщині, як-от, Марії Заньковецької, Федора Проценка, Левка Ревуцького, Григорія Верьовки, Марії Бровченко. Їх творчість зароджувалась в родинному колі. Не стала винятком й родина митця, дитячі роки юного Іванка, висвітлені в публікаціях. «Враження дитинства, набуті Іваном в рідній Киселівці менського району Чернігівщини від художніх полотен діда, чарівного голосу мами, гри на гармошці тата, визначили спектри його творчості. Як родинні реліквії нині зберігають діти, онуки пейзажі І. Синиці, в минулому – випускника художнього відділення Училища м. Хуст на Закарпатті. З гармошкою батька 5-річний Іван був нерозлучний в роки навчання в Ніжинському училищі культури і мистецтв (з 2018 р. Коледж) ім. М. Заньковецької, а після служби в армії – з баяном а оркестровому факультеті Київського інституту культури ім. Корнійчука»/

У контексті дослідження націєтворчості митця показові монографії, публікації в газетно-журнальній періоди, його документальні й фото-архіви. Вище вказану наступність як чинник націєтворчості митця стверджує його син Синиця Руслан Іванович – викладач вищої категорії з вокалу, диригування, аранжування циклової комісії «народний хор» комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради. Стаття «Сучасна проблематика традиційного народнопісенного виконавства», висвітлює проблематику традиційного народнопісенного виконавства на зламі ХХ–ХХІ століть й становить важливий концепт етнонаціональних, регіональних досліджень в українському музикознавстві [9, 110–116]. Стверджуючи значення народнопісенної культури українців як чинника усвідомлення своєї духовної спільності, національної ментальності корінного етносу України, Р. І. Синиця висвітлює шляхи вирішення проблем у збереженні традицій та нових форм культурно-мистецької творчості в народнопісенному виконавстві. Як практичний виконавець Р. І. Синиця-флейтист, що понад чверть літ грав в інструментальній групі фольклорного гурту «Народна криниця», понад 20 літ – співає у фольклорному пошуково-дослідному гурті «Ніжинські козачки», має досвід етнографічної практики. Саме набутий з батьком досвід концертно-виконавської діяльності у якості співака й продовження Русланом виступів гурту «Ніжинська козачки» становлять сутність наведених у статті векторів збереження

й розвитку етнопісенних й регіональних народнопісенних традицій України у великих, малих містах, селищах України. Автор висвітлює думки музикантів-фольклористів про кризовий стан в традиційному народнопісенному виконавстві, зумовлений відсутністю необхідної фінансової підтримки відповідними установами держави народних фольклорних колективів, та застерігає від посилення тенденції до комерціалізації мистецтва.

У продовження біографічних чинників для формування філософсько-естетичних вимірів творчості І. І. Синиці виокремимо освіту митця, розпочату 1960-го р. в Училищі культури і мистецтв (нині-Коледж, прав. авт.) міста Ніжин й продовжену у 1964–1969 рр. в Київському інституті культури (нині – університет, ред. авт.) ім. В. Корнійчука. Студент І. Синиця встигав в ряду з навчальними дисциплінами відвідувати факультатив з композиції у класі Юрія Шамо – сина незабутнього композитора Ігора Шамо, що сприяло розвитку композиторського таланту Івана. Відвідував репетиції славетних хормейстерів України Віктора Михайловича Іконника в Національній філармонії, Стефана Івановича Турчака – в Національній опері, Анатолія Тимофійовича Авдієвського – в Національному Хорі ім. Г. Верьовки. Зі слів Ольги Миколаївни – дружини й колеги по творчому цеху, вони мали велике значення для професійного зростання в подальшому. «Вони полишили яскравий слід у формуванні митця як оркестрового диригента в роботі зі студентським оркестром народних інструментів, як засновника й художнього керівника у тандемі з дружиною студентського фольклорно-сценічного гурту «Народної криниці» Коледжу в Ніжині. Студентські роки були визначальними для майбутньої 50-ти річної праці митця в Коледжі як педагога-баяніста, оркестрового диригента й керівника інструментальної групи гурту «Народна криниця», фольклориста.

Дослідження хронології фактів, подій у концертно-виконавській праці з молодіжним фольклорно-сценічним гуртом «Народна Криниця» в містах України, Литви, Латвії, Естонії, Німеччини, Росії, Польщі, Білорусі; фольклорні експедиції по рідному краю є на часі. Цю думку ще у 1998 р. висловив незабутній Маестро А. Т. Авдієвський в Ніжині на концерті гурту в Будинку культури міста: «Бережіть як зіницю ока цей колектив». Актуальність вислову видатного диригента безперечна в контексті поширення на сучасній концертній естраді України, за межами держави національних пісенних скарбів, залучення студентської молоді до автентичного фольклору Секрет

популярності цього гурту був зумовлений органічним поєднанням на репетиціях, концертах фольклорних записів – пісень рідної Чернігівщини – малої батьківщини митця, пісень, почутих від мами ще в дитинстві. В аранжуванні І. Синиці вони становили основу репертуару гурту. Це пісні весняного циклу «Ой весно, весно, да весняночка», «Вийди, вийди Іванку»; літнього: «Сію редьку чепурненько». Створені за матеріалами фольклорних експедицій подружжя Ольги та Івана Синиць по селах новгород-сіверського, менського, носівського, корюківського, ріпкінського, варвинського районів у 1975–1981 роках, пісні становили основу театральних обрядових дійств «Ой на Купало», «Масляна», «Весілля». Впродовж 1981–2005 років у виконанні «Народної Криниці» вони мали великий успіх у глядачів України, за межами держави. Сенс такої діяльності керівників та учасників гурту – у збереженні та наслідуванні давньої традиції митців зберігати зразки музичного фольклору країни.

Педагогічна робота на посадах педагога-баяніста, оркестрового диригента, методиста циклової комісії Коледжу культури і мистецтв імені Марії Заньковецької були могутнім імпульсом для творчого натхнення Синиці-композитора в жанрах церковної, світської (вокальної, хорової) музики.

В ряду цікавих фактів популярності творів І. І. Синиці є пісня «Древній Ніжине», на слова М. Самка, що з 1993 р. є символом щорічного ніжинського Покровського ярмарку. Полонила журі 2004 р. на міжнародному фольклорному конкурсі в Єгипті обробка народної пісні І. Синиці «Пливи мій віночку». Вона стала символом Першого регіонального фестивалю «Пливи мій віночку» імені І. Синиці, заснованого в жовтні 2018 р за ініціативи громади, підтримці управління культури і туризму. Його учасниками стали ніжинські колективи, з якими працював митець: гурт «Народна криниця», вокальний фольклорний ансамбль «Осоння» Коледжу, зразковий дитячий хор «Сяйво» й педагоги-вокалісти музичної школи, церковний хор «Воскресіння» Кафедрального собору Всіх Святих Київського Патріархату УПЦ. Участь взяли й хор ветеранів праці Будинку культури Ніжина, жіночий квартет районного Будинку культури м. Бобровиця

Жанровий спектр творів І. Синиці, з 1984 р. – члена асоціації композиторів Національної всеукраїнської музичної спілки, розмаїтий. У 1980–90-х роках ХХ ст. ним написані солоспіви, сакральні хори на канонічні тексти, хорові обробки народних пісень, аранжування для народного інструментального ансамблю. Наповнені особливими образно-емоційними відчуттями та емоціями завдяки творчій інтуїції

солоспіву І. Синиці, осібно, на вірші М. Самка про батьківський поріг «Ой лелеки, лелеченьки», «Козацький шлях»; fuga «За Україну» на сл. М. Вороного, присвячена пам'яті героїв Крут; про сирітську долю «Летить галка через балку», «Заспівай мені, мамо» на сл. В. Шишкова; про кохання «Відігрой мою душу» на сл. ст. Маринчика, «Чи може жінка без любові» на сл. Л. Жмуренко. У такому контексті творів автора простежуються сталі традиції камерно-вокальної творчості українських композиторів, особливості національного світогляду, ментальність українців. Світські вокальні, хорові твори, церковні пісенспіви містяться в збірках: «Літургійні та церковні пісенспіви» (2001 р), «Україно, твоє, солоні!» (2005), «Церковні пісенспіви дванадесятих свят» (2006) й викликають почуття власної значущості, гордості за рідне місто, Чернігівщину, Україну. Вони – результат плідної виконавської, диригентської та фольклористичної діяльності митця у царині пісенно-хорової творчості, обізнаності у жанрах сучасної української ліричної пісні, духовної академічної та сакральної хорової, інструментальної музики.

Таким чином постать Івана Івановича Синиці, удостоєного 2009 р. звання «заслужений працівник культури України», посідає чільне місце в ряду видатних діячів культури країни на порубіжжі ХХ–ХХІ століть. Численні концерти за участю митця в містах, селищах Чернігово-Сіверщини стали першопричиною організації та проведення вищевказаного Першого регіонального фестивалю імені І. Синиці «Пливи мій віночку».

Наявна наукова, газетно-журнальна публіцистика про І. І. Синицю підтверджують потребу презентації традицій та інновацій народно-пісенної творчості його колег, як-от викладачів Коледжу осібно О. Синиці, Р. Синиці, які продовжують справу збереження й розвитку народнопісенних традицій Чернігово-Сіверщини на прикладі творчості фольк-гурту «Ніжинська козачка» при Будинку культури Ніжина.

У контексті концертно-виконавської практики сьогодення праця родини І. Синиці в наукових дослідженнях сприятиме збагаченню народнопісенного тезаурусу сьогодення Чернігово-Сіверщини Лівобережної України.

Література

1. Народні пісні Чернігівщини у запису. В. В. Дубравіна. Упор. В. Г. Дубравіна, Чернігів: Державне комунальне підприємство «Редакційно-видавничий відділ». Ніжин: вид-тво ТОВ ВКП «Аспект», 2001. 364 с.
2. Кавунник О. А. «У колі друзів». *Газета Вісмі*, Ніжин, 2004 р., с. 3.
3. Кавунник О. А. Музиканти Ніжина: музично-краєзнавчий довідник. Передмова Г. В. Самойленка. Ніжин: Міланік, 2008. с. 130–131.

4. Кавунник О. А. Музичне середовище Ніжина в контексті націєтворчих процесів України другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Ніжин: Вид. Міланік, 2016. 318 с.
5. Кавунник О. А. З когорти незабутніх: Іван Синиця. *Музика*. № 1–2. Київ: «Видавничий дім «Українська культура», 2021. С. 48–49.
6. Кризь далеч гомінку: нарис-довідник. Ред.-упоряд. Шкуліпа А. Г. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. 256 с.
7. Самойленко Г.В. Розвиток художньої культури на Чернігівщині у ХІХ – поч. ХХ ст. Ніжин: Вид. НДУ імені Миколи Гоголя, 2015. 460 с.
8. Синиця Р. І. Сучасна проблематика традиційного народнопісенного виконавства. *Література та культура Полісся*. Вип. 103, відп. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. Ніжин: Вид. НДУ ім М Гоголя, 2020. 230 с.

References

1. *Narodni pisni Chernihivshchyny u zapysu V.V. Dubravina*. [Folk songs of Chernihiv region in the recordings by V.V. Dubravina]. (2001). Ed. V.H. Dubravina, Chernihiv: Derzhavne komunalne pidpriemstvo «Redaktsiino-vydavnychiy viddil» Publ., Nizhyn: TOV VKP «Aspekt» Publ. 364 p. [in Ukrainian]
2. Kavunnyk, O.A. (2004). «U koli druziv» [Among friends]. *Visti – News*, Nizhyn, p. 3. [in Ukrainian]
3. Kavunnyk, O.A. (2008). *Muzykanty Nizhyna: muzychno-kraieznavchyi dovidnyk* [Musicians of Nizhyn: a guide to music and local history]. Foreword by H.V. Samoilenko. Nizhyn: Milanik Publ., P. 130–131. [in Ukrainian]
4. Kavunnyk, O.A. *Muzychne seredovyshe Nizhyna v konteksti natsiivtorchkykh protsesiv Ukrainy druhoi polovyny XX – XXI stolit* [Nizhyn's musical environment in the context of the nation-building processes of Ukraine in the second half of the 20th - beginning of the 21st centuries]. Nizhyn: Milanik Publ., 2016, 318 p. [in Ukrainian]
5. Kavunnyk, O. A. (2021). *Z kohorty nezabutnykh: Ivan Synytsia* [From the cohort of the unforgettable: Ivan Synytsia]. *Muzyka – Music*. Kyiv. №1–2. P. 48–49. [in Ukrainian]
6. *Kriz dalech hominku: narys-dovidnyk* [Through the distant tumult: an essay-reference]. (2008). Ed. Shkulipa A.H. Nizhyn: Aspekt-Polihraf Publ., 2008. 256 p. [in Ukrainian]
7. Samoilenko, H. V. *Rozvytok khudozhnoi kultury na Chernihivshchyni u XIX – poch. XX st.* [The development of artistic culture in Chernihiv region in the 19th century - beginning 20th century] Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University Publ., 2015. 460 p. [in Ukrainian]
8. Synytsia, R. I. *Suchasna problematyka tradytsiinoho narodnopisennoho vykonavstva* [Modern issues of the performance traditional folk song]. *Literatura ta kultura Polissia*. Iss. 103. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol University Publ., 2020, 230 p. [in Ukrainian]

O. A. Kavunnyk

Candidate of Art Studies at Music Pedagogics and
Choreography Chair at Nizhyn Mykola Gogol State University
orcid.org/0000-0003-3883-7909
o.kavunnyk@gmail.com

Culture Creation of Ivan Synytsya in the Context of Music Regional Studies of Ukraine

In the article the author describes the forms of cultural creation by Ivan Synytsya - teacher-bayanist, orchestra conductor, folklorist, composer. Such activities of Ivan Synytsya as concert performing, pedagogical, ethnographic are characterized in the context of musical regionalism of Ukraine.

The sources of creativity, scientific journalistic works about Ivan Synytsya in the context of traditions of family education in Ukraine are analyzed in this article. The significance of the folk song culture of Ukrainians as a factor in the awareness of the spiritual community, the national mentality of the native ethnic group of Ukraine is demonstrated. Cultural conformity, natural conformity, and continuity as components of the artist's nation-building work in the context of musical local history are determined. The factual specifics of the musical folklore samples of the respective localities, the register of festivals in the understanding of their musical and aesthetic value in the life of the communities of the region are given. The role of student folklore and stage band «Narodna Krynytsia» where Olha Synytsya was one of the founders is shown. Different genres of composer's works are determined in this article.

Keywords: *cultural creation, musical regionalism, Ukraine, folklore, teacher, composer.*